

УДК 001.816 (477) (07)

Н. В. Зелінська*Українська академія друкарства***НАУКОВА КНИГА В СУЧАСНОМУ СВІТІ:
ТЕСТ НА ВИЖИВАННЯ**

Акцентовується увага на особливостях наукового книговидання. Аналізуються проблеми авторства в сучасній українській науковій літературі та фінансування видання творів класиків національної науки.

Attention on the features of scientific cnigovidannya is accented. The problems of authorship in modern Ukrainian scientific literature and financing of edition of works of classics of national science are analysed.

Наукова література — цей визнаний атрибут цивілізації та обов'язковий «продукт» наукової діяльності — рідко стає об'єктом масових дискусій, замикаючись у сфері спеціальних досліджень. У сучасних українських реаліях цю сферу формують хіба що праці, присвячені власне українській науці, її історії, звітні матеріали про діяльність, зокрема, Національної академії наук та поодинокі публікації з проблем наукового викладу. Зрідка розпачливі голоси з приводу негараздів — але знову ж таки переважно у власне науковій царині — лунають зі шпальт так званої якісної періодики. Однак усе це практично не зачіпає, і тим більше не може вичерпати широкого спектру проблем, що виникають у зв'язку з процесом створення наукових праць і продукування на їх основі наукових видань, а також з визначенням ефективності цього процесу.

Між тим, саме завдяки науковій літературі (тобто корпусові певним чином організованих творів і видань) досягнення окремих науковців, наукових колективів і цілих галузей стають відомими суспільству і можуть цим суспільством використовуватись, індекс публікаційної активності належить до основних показників розвитку науки в конкретній країні, а індекс цитованості є визначенням якості наукових досліджень.

Ці обставини, відповідно, підносять проблеми наукового книговидання на рівень важливих державних завдань. Та чи усвідомлює сама держава їх важливість? І чи ставить вона ці завдання на порядок денний взагалі, а особливо у періоди політичних протистоянь, коли у гучному хорі популістських лозунгів розважлива інтонація науковця майже не чутна? Поставлені питання можна було би вважати наївними або риторичними, якби. якби не одна цікава ситуація в нашому не такому вже й далекому українському минулому: так, Василь Стефаник, критикуючи (можливо, і небезпідставно) сучасний йому літературно-науковий рух, особливо різко заперечував доцільність видання Науковим товариством імені Шевченка багатотомної «Історії України-Руси» Михайла Грушевського («Се має принести користь в перспективі, за двацять років, — писав він у листі до О. Кобилянської. — Чи добре увесь гріш народа пакувати в друковані титли? Чи за сим поважним науковим напрямком годен ховатися

запал і завзяток» [11, с. 163] — і пропонував розділити зібрані на видання кошти між бідними). При тогочасній відсутності власної української держави та масовій бідності легко було спокуситися на такий жест добродетелі. На щастя, серед видавців усе ж перемогла робота «на перспективу», — завдяки чому ми одержали фундаментальну історію нашої держави, та й, врешті-решт, і саму державу. Але чомусь сьогодні ця держава, у створенні засад якої не останню роль відіграв і сам Грушевський, і його наукові праці, не може віддячити вченому бодай повноцінним фінансуванням видання повного зібрання його творів, фактично блокуючи плідну роботу як редакційної колегії (співробітників Інституту джерелознавства та археографії НАН України), так і видавців (львівське ДСВ «Світ»)!

Між тим, видання творів класиків національної науки в усьому світі здійснюється виключно за державної підтримки — незалежно від рівня «ринковості» видавничої галузі: адже такі проекти, з одного, видавничого боку, тривалі, економічно виснажливі й практично не поглинаються ринком (а отже, принципово в нього не вписуються), а з другого, — вони престижні, представницькі, важливі для творення цивілізаційного образу нації, країни, і тому нею мають фінансуватися. Так само, зрештою, як і праці вчених, що представляють галузі фундаментальної науки, — тобто науки, що не приносить відчутної і помітної користі вже сьогодні. Але позаяк саме на основі фундаментальної науки і з використанням її досягнень функціонує наука прикладна — та, що реально «заробляє», — то, наприклад, у найринковішій з ринкових країн — Сполучених Штатах — і держава, і далекоглядні корпорації не скупляться фінансувати фундаментальні праці [9, с. 12]. На перспективу.

Утім, зачепивши одразу болочу проблему фінансування наукового книговидавання, що безапеляційно заганає наукову книгу в образливий для неї споживацький «партер», ми дещо випереджаємо події, — її боротьба за виживання починається раніше, і розгортається за логікою, виведеною як формула нашої нинішньої конференції, — автор–видавець–ринок. Саме довкола цієї тріади обертаються спостереження та дослідження багатьох зарубіжних науковців і видавців-практиків, що особливо переймаються проблемами наукової книги (це Б. Льюї, І. М. О'Коннор, Л. Шарп та І. Гантер, це, нарешті, автор одного зі світових бестселерів, присвячених науковій літературі, — М. Алей, книжка якого «The Craft of Scientific Writing» [12], «Ремесло написання наукової праці», успішно розійшлася вже у шостому виданні). Цікаво, що за такою логікою вибудоване і дослідження одного зі знаних в англомовних країнах автора Р. Дерікура, присвячене науковому книговидаванню в екзотичній Австралії [13], де, як виявилось, ситуація дуже близька до нашої.

Отож, автор, а точніше — автори, кількість і якість яких в Україні стрімко падає: перша (кількість) — через природні причини, вплив хороших мізків за кордон, а також через активний перехід з наукової в інші, прибутковіші галузі, друга (якість) — внаслідок фатальної неготовності переважної більшості науковців до текстотворення, в основі якої лежить неподолана шкільна філологічна безграмотність вкупі з незнанням особливостей довидавничої підготовки

текстів для відкритої публікації. На це накладається, як засвідчили, зокрема, деякі відповіді на запитання анкети, зверхність і нічим не вмотивована переконаність у власній непохибності (як ще інакше можна прокоментувати відповіді, наприклад, науковця з понад 20-літнім стажем роботи, за час якої він спромігся аж на 13 (!!) статей, при цьому не потребує жодної поглибленої інформації щодо підготовки текстів до видання, а на фіналі безапеляційно стверджує, — допускаючи елементарну помилку, — «Науці це недопоможе!»).

Припускаємо, що підставою для такої самовпевненості є факт захисту автором кандидатської чи — берімо вище! — докторської дисертації. Але чи можна ставити знак рівняння між україномовним формалізованим текстом, призначеним для процедури захисту і розрахованим на маленьку групу її учасників, та твором, що має брати участь у процесі наукової комунікації і, навіть за умов обмеженості накладу, буде прочитаний багатьма людьми, не лише однодумцями, яких треба зацікавити і переконати?!

Поки українські науковці уперто виборюють по видавництвах своє право на публікацію по суті й за формою дисертаційних текстів, їхнім австралійським колегам, хоч і не одразу, відкрили очі на видавничу «некондиційність» таких текстів. Як пише згаданий Р. Дерікур, «видавцям знадобилося багато часу, аби побачити, що дисертація є лише тренувальною стадією у формуванні науковця-дослідника. Багато часу знадобилося і для усвідомлення того, що докторські дисертації ще не є потенційними книжками» [13, с. 190].

У сучасних умовах достатньо жорсткої конкуренції на українському ринку наукової літератури — з боку завезених з Росії та перекладених з інших мов видань — автор (насамперед він!) просто змушений подбати про те, аби його книжка щонайменше — зацікавила читача, бажано — успішно продавалась і, як результат, — одержувала суспільне визнання. Це добре усвідомлюють наші «просунуті» видавці, що вже успішно подолали розгубленість і «всеїдність» перших років самостійного існування, — коли найлегше було вдатися до перевидання без змін або відгукнутися на пропозицію грошовитого автора «випустити якомога скоріше, нічого не змінюючи», — і починають дуже серйозно ставитися до власних наукових текстів, забезпечуючи їх належне редакторське опрацювання. І тут близькими до позицій, що вже не раз висловлювали відомі українські видавці наукової літератури (зокрема, В. Кирилова, Л. Фінкельштейн, І. Алексєєнко та ін.) виявляються дуже показові міркування російських колег, що прозвучали під час засідання Круглого столу «Проблеми наукового книговидання», організованого найбільшим російським видавничим центром наукової літератури «Наука»: «Видавати книжки у так званій авторській редакції — означає перестати поважати себе» [9, с. 10], — стверджують вони. І далі: «Аргументація, що праця призначена для спеціалістів і вони зрозуміють — не більше, ніж жалюгідне скиглення ображеного самолюбства.

І якщо видавець поважає себе, він повинен протистояти цьому. Між іншим, автори, що володіють словом, як правило, наполягають на редагуванні своїх текстів і часом дуже вимогливі до вибору редактора» [9, с. 10].

У боротьбі за кращі позиції у науковому книговидаванні, природно, є свої аутсайтери та лідери, як в будь-якому іншому секторі видавничої галузі. І якщо новостворене провінційне видавництво повинне докласти ще чимало зусиль і витримати доволі жорсткі громадські «тести» на якість, аби об'єднати навколо себе авторитетних авторів і забезпечити стабільне наповнення редакційного портфеля, то, наприклад, престижна світова марка вже сама по собі привертає найкращі інтелектуальні сили й авторських пропозицій не бракує ніколи.

Утім, у «престижних» — свої проблеми. «Раніше вважалося, що редактор повинен мінімально втручатися в авторський текст, — розповів авторці цих рядків Джейсон Пірс, редактор-керівник тематичного напрямку гуманітарних та суспільних наук Oxford University Press, під час мого відвідування цього знаменитого видавництва, — домінував принцип «Автор відповідає за все». Проте ринок, з його вимогами якості, з його прискіпливою увагою до стилю, структури, оформлення книжки, — спонукав редакторів до активнішого втручання в авторський матеріал. Хоч іноді це й нелегко, бо у нас друкуються найкращі автори. Але марка Oxford University Press зобов'язує.»

Загалом же, повертаючись до проблем авторства в сучасній українській науковій літературі, процитуємо відомого журналіста: «Лінія на загальне обтинання та скорочення (що, у свою чергу, зумовлено економічними труднощами) обов'язково приведе до згортання цілих наукових шкіл і напрямів, до втрати кадрів. Це сумно і принизливо. Але такі нинішні реалії, схожі з ситуацією вовка, що потрапив у пастку і змушений задля порятунку відгризти власну лапу» [1]. Неважко здогадатися, що зі зменшенням кадрового складу наукових установ зменшується і потенційне коло авторів та читачів наукової літератури, а згадане журналістом символічне «відгризання лапи» породжує часом несподівані розв'язки: так, у намаганні вижити, за «фундаментальні» намагаються видати дослідження непотрібні та неефективні, а псевдореформаторська думка багатьох науковців не поширюється далі тривіальних вимог збільшити частку фінансування науки у витратах бюджету або знайти, по можливості, безтямного спонсора як для підтримки самих цих непотрібних досліджень, так і для оприлюднення їх результатів.

Наступна ланка заявленого ланцюжка — видавець. Як почувуються видавці наукової літератури в сучасному світі? Українські — якщо вони фанати своєї справи або, за влучним (хоч і давнім) зауваженням О. Маковея, «запізно спостерегли, що годі їм шукати іншої долі», — продовжують, на грані подвижництва, працювати у цьому неприбутковому секторі.

Разом з тим статистика свідчить, що в останні роки випуском наукових книг займається все більше видавництв, різних за характером і тематикою основної «продукції», масштабами діяльності, формами власності; бодай поодинокую наукову книгу можна виявити в репертуарі практично кожного українського видавництва. За таких обставин логічно припустити, що кожному редакторові рано чи пізно доводиться мати справу з науковим текстом, з підготовкою його до видання. Але чи кожен редактор готовий до такої роботи?

Чи володіє він необхідними для цього теоретичними знаннями, методиками, інструментарієм? І чи не тому так багато на ринку непрофесійно підготовлених наукових видань, що їх випускають професійно не підготовлені редактори?

На жаль, сучасний український редактор, а надто редактор майбутній — сьогоднішній студент, підходить до опрацювання наукового твору (твору, що повинен, з його участю та зусиллями, перетворитися на наукове видання) неозброєним — не озброєним ні теоретичними, ні практичними джерелами з проблем видавничої підготовки наукової літератури. Те, до чого можна звернутися, або безповоротно застаріло (в сенсі ідеологічних обмежень, типологічних невідповідностей, архаїчних стилістичних приписів тощо), або — навіть при відносній новизні — взагалі не містить потрібної інформації, необхідної для ефективної роботи редактора, видавця в умовах книжкового ринку та новітніх технологій. Поза окремими виданнями та розрізненими публікаціями — відомими внаслідок специфічності тематики, а отже, низькотиражності, лише обмеженому колу читачів — науково-методична та довідкова база редактора практично порожня... Звичайно ж, її можна і, вочевидь, слід «наповнювати», поступово нагромаджуючи та систематизуючи дешиці «окремо взятого» досвіду, але при цьому існує реальна небезпека — дуже надовго, якщо не назавжди, запізнитися, але на цей раз — за досвідом світовим (що вже не раз траплялося, наприклад, у різних сферах матеріального виробництва).

За таких обставин найраціональнішим уявляється звернутися до праць зарубіжних дослідників, чії багаторічні спостереження за науковою літературою, а також погляди на проблеми підготовки та випуску наукових видань, що вже давно визрівають на ринковому ґрунті, — саме з огляду на тривалість «експерименту» та чисельність об'єктів дослідження — викликають цілком закономірну довіру.

Так, німецький дослідник Д. Керлен переконаний, що сучасний редактор є «наставником інформаційного суспільства» [14, с. 171]. Ні, він не стає наглядцем, пояснює Керлен. На відміну від будь-якої «природної» ієрархії цінностей, ринкова модель позиціонує себе і на культурному полі. Але, якщо раніше культурні чинники підпорядковувалися панівній ідеології (соціалізм, релігія тощо), то сьогодні, коли держава чи уряд усунулися з позицій «утримувача основ», роль наставника суспільства переходить до видавця, редактора [14, с. 171]. Як університетський професор доручає успішному старшому студентові наставляти молодших, — так і у видавничій галузі: автор доручає редакторові працювати від його, автора, імені, щоб долучити його знання до знань інформаційного суспільства. Тобто видавець працює як наставник для своїх авторів, одночасно виконуючи наставницькі функції стосовно суспільства у цілому: по-перше, він захищає те, що завжди і постійно є цінним; по-друге, він захищає від корозії саме інформаційне суспільство. На думку Д. Керлена, сучасні видавництва як своєрідні «політематичні агенції» «підживлюють текстами інформаційну культуру» суспільства, водночас не нехтуючи прибутками за таку свою, назвімо її «культурорегерську», діяльність, — на підтвердження чого він наводить приклад із близького йому німецького досвіду (близького, між іншим, і нам, — адже дослідник працює у Лейпцігу, тобто на території

донедавна соціалістичної Східної Німеччини): «Багато років тому (за часів соціалістичної ідеологічної заангажованості та ринкової безтурботності! — Н. З.) академічного видавця спитали про його програму. «Програма? — була відповідь, — немає жодної, ми сидимо тут і чекаємо, що прийде у видавництво». [14, с. 181]. Нинішній стан цього видавництва — десятки академічних серій та випуск 150–200 назв на рік! Іншими словами, в ринкових умовах, що мобілізують видавця на активну діяльність (на відміну від пасивного очікування), він змушений ставати, і стає соціально відповідальним, бо на пряму зацікавлений у заохоченні до читання випущених ним книжок не поодинокого всеїдного книголюбця, а якомога більше людей з потенційно різними інформаційними потребами і різноманітними читацькими смаками.

Нарешті, останній (за послідовністю, а не за значенням) компонент системи — ринок. За сучасними уявленнями, читацька аудиторія — це ще не ринок, і основний інтерес видавців, якщо вони хочуть вижити в ринкових умовах, мають викликати не ті, хто читають книгу, а ті, хто її купують. Утім, з цими останніми — великі проблеми в цілому світі. Австралійську ситуацію у цьому сенсі Р. Дерікур характеризує так: бібліотеки (які, купуючи книжки, в принципі, могли би забезпечувати видавцям мінімальні накладки) не потужні, запити потенційних читачів-студентів невисокі, зарплати науковців не встигають за зростанням цін на книжки, час на читання наукових книг обмежений через інші проблеми. До того ж, багато людей вважають, що «майбутнє буде електронним, а наукова спільнота віртуальною, а тоді відпадають довгі подорожі для читання доповідей на конференції, як і написання статей і книжок.» [13, с. 199].

Дійсно, в усьому світі наукове книговидання є проблемним і ненадприбутковим; ще гірша ситуація на теренах колишнього СРСР: тут втрата матеріальної підтримки з боку держави та фактичне знищення системи книгорозповсюдження призвели до різкого зниження накладів наукових книжок, і вони здебільшого не можуть забезпечити навіть вкрай низький платоспроможний попит читачів-науковців. Але, якщо одним із шляхів підвищення накладів є часткове залучення до видання коштів наукової установи, де працює автор (наприклад, у формі придбання реально необхідної кількості примірників), то інший шлях полягає у свідомій селекції тематики наукових видань та чіткій орієнтації на випуск таких наукових праць, що могли б становити інтерес для значно ширшої, аніж власне академічна аудиторія. Нині високі (звичайно, порівняно) накладки може гарантувати лише вдало обрана тема, майстерно текстуально втілена, та комерційно привабливий матеріальний носій.

Зміна тематичних орієнтирів особливо помітна у колі приватних видавництв — у більшості своїй вони спеціалізуються на випуску наукової книги із суспільних наук та наук про людину, тобто книг тих тематичних блоків, що є найбільш читабельними. Наукові книжки цих самих тематичних груп домінують і серед перекладів, здійснюваних в Україні. До прикладу, досить назвати продукцію відомих київських видавництв — «Ніка-Центр», «Софія», «Дух і Літера», львівського «Літопису», харківської «Акти» — в результаті, як зазначають оглядачі фахового часопису «Книжковий клуб плюс», «сегмент книжко-

вого ринку, що зазвичай означається як «Філософія, психологія, езотерика», посідає доволі помітне місце, а виплеканий довготривалою дієтою голод зумовлює стабільний попит на цю літературу». Водночас, провадять далі автори, «саме тут спостерігається і висунення все жорсткіших вимог до якості видавничої продукції, адже основна категорія покупців — вузькофахова, з дедалі вибагливішими смаками та запитамі» [6, с. 9]. Ось чому, у боротьбі за читачів, ці видавництва, що розпочинали (як визнає, наприклад, директор видавництва Соломії Павличко «Основи» Валентина Кирилова [2; 4]) з «непоказних зовні книжок», зараз виступають на ринку з виразно «фірмовими» масивами видань, з упізнаваними серіями, які не лише легко відшукуються читачами за зовнішніми ознаками, але й, що, напевно важливіше, ніколи не обманюють читацьких сподівань щодо внутрішнього наповнення, а саме: цікавої теми, досконалого перекладу, чіткої структури, якісного апарату.

Особливість наукового книговидання останніх років полягає ще й у тому, що, наприклад, фундаментальні науки (а отже, і видання відповідної тематики), завдяки своїй універсальності та ролі у формуванні світогляду, привертають до себе фахівців суміжних, а іноді й досить віддалених наукових дисциплін, а в гуманітарних галузях читачами наукових праць і взагалі стають доволі широкі кола просто освічених людей. До цього слід додати, що — так само особливо в останні роки — наукові видання практично з усіх дисциплін використовуються у навчальному процесі (переважно у вищій школі) замість підручників і посібників, написання і видавничі підготовка яких досить тривалі, а у випадку новітніх чи факультативних дисциплін — часто й зовсім недоцільні.

У практиці зарубіжного, зокрема, американського та британського книговидання саме наукова книга найчастіше використовується замість навчальної, а тому підручники пишуться лише для дуже стабільних, нормативних дисциплін вищої школи, решта — динамічні, змінні, факультативні — послуговуються науковими розробками.

Саме цей досвід західних колег запозичило, зокрема, московське видавництво «Наука»: з 1996 р. воно, разом з видавництвом «Флинта», випускає спільні «науково-навчальні» видання гуманітарного профілю з метою «оперативного введення у навчальний процес нового наукового знання» [10, с. 16] (прикладом тут може слугувати навчально-методичний комплект: Есин Б. И. История русской журналистики. — М.: Флинта; Наука, 2001. — 464 с., до складу якого входять навчальний посібник, хрестоматія, тематика курсових робіт).

Може, завдяки і таким підходам у Росії в останні роки спостерігається справжній бум «наукового книговидання в галузі соціальних і гуманітарних наук» [8, с. 79]: якщо раніше співвідношення книжкових видань природничої та гуманітарної тематики становило 60 і 40 %, то зараз — 36 і 64 % [7, с. 14].

Ще один шлях, успішно апробований російськими видавцями, — створення серій наукових видань. Мотивація? — «світ книги сьогодні строкатий. Читачеві зручніше орієнтуватися у безконечному розмаїтті щомісячно видаваних титулів, коли вони об'єднані серійно-тематичним принципом, що збільшує масштаб огляду. Та й дослідникові легше працювати з такою літературою» [3, с. 11].

І на завершення. Як відомо, суспільний критерій успіху будь-якої діяльності один: економічна ефективність. І хочемо ми того чи ні, — нам доводиться замислюватися про ринкову долю кожного видавничого проекту, в тому числі й наукового. Тактика продаж у світі відома: роздрібна ціна становить вартість одного примірника, помножена кратно (на 3, 4, 5 і т. д.) + торгова націнка (фіксована). Тобто продаж однієї книжки окуповує видання 3–5 книжок, і продаж деякої частини накладу вже повністю окуповує його виробництво. Решта продаж — чистий прибуток. Проте у випадку наукової книги ефективність — це ще й прогнозований суспільний резонанс від неї (а це, окрім моральної сатисфакції для автора, означає ще й поліпшення економічних показників для видавництва, зокрема, внаслідок збільшення накладу). Водночас підвищення ефективності має означати необхідність докласти більше творчих зусиль для підготовки та випуску змістовного і, водночас, естетично вартісного видання.

Так звані «серйозні» вчені можуть скільки завгодно обстоювати своє право на написання зарозумілих, і при цьому не зрозумілих загалові, наукових праць та зверхньо реагувати на несміливі спроби редакторів хоч трохи спустити їх з академічних небес на грішну читацьку землю, — але факт залишається фактом: розширення читацького кола наукової книжки за рахунок поліпшення форми її викладу — один із визнаних у світі ефективних шляхів ринкового існування наукової літератури. Врешті, якщо так не хочеться вірити редакторів, може, варто прислухатися до «авторитета» з власного академічного «цеху» — Альберта Ейнштейна? — це він у передмові до спільної з Л. Інфельдом «Еволюції фізики» зізнався: «Ми вели тривалі дискусії про характер нашого ідеалізованого читача і сильно турбувалися про нього. <> Ми вважали його зацікавленим у фізичних і філософських ідеях і були змушені захоплюватися, терпінням, з яким він пробивався через менш цікаві і більш складні сторінки» [5, с. 264]. По суті, такий самий рецепт успішного проходження тесту на виживання дає і відомий сучасний вчений та популяризатор науки О. М. Іваницький: «Самі вчені повинні турбуватися про те, щоб видання їхніх книжок стало рентабельнішим, щоб їхні праці не лежали на полицях в очікуванні невеликої кількості вибраних читачів-спеціалістів з даної достатньо вузької теми. <> Окрім підвищення накладу і рентабельності наукового видання вихід у світ таких книжок розв'язує ще й інше важливе завдання: збільшення інтересу до науки в суспільстві, підвищення її авторитету. В умовах ринкової економіки, це дуже суттєво, тому що безпосередньо впливає на фінансування науки, а отже, на її прогрес. Виникає позитивний зворотний зв'язок: наукове знання — інтерес до нього в суспільстві — підвищення фінансування — нове наукове знання» [9, с. 11]. Іншого, вочевидь, не дано.

1. Барсуک Н. Царица наук в опалі // Зеркало недели. 2000. 28 окт. 2. Валентина Кирилова: «Все, що ми робимо, — для насолоди!» // Книжковий огляд. 2001. № 5. С. 6–9. 3. Вальчук С. В., Камнев В. М. Особенности тематической издательской политики в современных условиях // Научная книга. 2001. № 3. С. 8–13. 4. Видавництво, що поєднує інтелект і комерцію // Книжковий огляд. 2001. № 3. С. 11–14. 5. Кузнецов Б. Г. Эйнштейн: Жизнь. Смерть. Бессмертие. М., 1972. 608 с. 6. Мельників Р., Поцілуйко Ю. Філософія, психологія, езотерика. Українські акценти літератури розуму й душі // Книжковий клуб плюс. 2003. № 6. С. 9–11. 7. Петров Р. В., Васильєв

В. И. Издательская деятельность РАН: практика последнего десятилетия // Научная книга. 2001. №4. С. 2–26. 8. Семенов Е. В. Научное книгоиздание: новые и старые проблемы // Научная книга. 2000. №2. С. 79–86. 9. Семенова Н. Н. Проблемы научного книгоиздания в России // Научная книга. 2002. № 1. С. 3–17. 10. Свешникова И. К. Учебники с учетом новостей науки // Научная книга. 2000. №2. С. 16–20. 11. Стефаник В. Лист до О. Кобилянської // Повне збір. тв.: У 3 т. Т. 3: Листи. К., 1954. С. 163. 12. Alley M. The Craft of Scientific Writing. 3rd ed. New York; 1996. 13. Derricourt R. Scholarly Book Publishing in Australia // Scholarly Publishing. 2002. V. 33. № 4. P. 189–201. 14. Kerlen D. The Publisher: Tutor of the Information Society // Communication Research and Media Science in Europe. Berlin; New York; 2003. P. 171–185.

УДК 008. 816 (477) (07)

Ю. С. Данилець, Р. О. Водолазський, С. Р. Сікора, С. Р. Коваль
Українська академія друкарства

ЯКІСТЬ НАУКОВОЇ КНИГИ ОЧИМА АВТОРА / ЧИТАЧА

Наводяться результати проведеного опитування серед науковців західного регіону України. Розглядаються проблеми, що виникають при створенні видань наукової літератури. Наголошується на основних елементах, які потрібно удосконалювати при опрацюванні тексту.

The results of the conducted questioning among the research workers of western region of Ukraine are led. Problems, that arise up at creation of editions of scientific literature, are examined. It is marked on basic elements which are needed to perfect at working of text.

Дослідженню якості наукової книги передувало анкетування науковців західного регіону та вищих навчальних закладів м. Львова. Загальна кількість опитаних — 126 осіб. Звісно, це не можна вважати достовірною статистичною вибіркою, але як перший крок до всеохопного анкетування українських науковців і така кількість становить безумовний інтерес.

Опитування проводилися серед науковців, які є не лише авторами, а й читачами наукової літератури. Мета опитування — зорієнтуватись у проблемах, які виникають при створенні чи перегляді творів та видань наукової літератури, а також з'ясувати, що саме забезпечує максимальну функціональність її використання.

Відомо, що кожен видавець, незалежно від своєї спеціалізації, повинен чітко визначити читацьке призначення реального чи майбутнього видання, а отже, «бачити» свого читача, щоб врахувати його потреби й побажання, і вже відповідно до потреб читачів, залучати певних авторів, які могли би втілити виявлені читацькі потреби. Отже, групу читачів (вони ж найчастіше і автори) наукової літератури, згідно з проведеним анкетуванням, становлять особи таких вікових категорій:

- до 30 років — 12%;
- 30–40 років — 22%;
- 40–50 років — 26%;
- 50–60 років — 19%;
- понад 60 років — 21%.